

Есе на тема „Съвременна Европа и човешките права”

Темата за правата на човека е въпрос, който е бил водещ през годините. Няма общество, което да е намерило решение, което да удовлетвори напълно гражданите. Реализацията на принципа за господство на правото изисква преодоляване на стереотипи и идеологически наслоения, които препятстват бързите изменения на относително неразвитата културна традиция в сферата на човешките права. Създавайки гръбнака на проблема за правата на човека, съвременните държави и съюзи насочват вниманието си към тяхната реализация чрез система от граници. Те представляват съвкупност от принципи, институти и норми, които осигуряват действието на правно-регламентираните права на личността. Най-общо терминът “права” се използва, за да се разкрие един тип институционализирано предписание, в което интересите на гражданите са гарантирани чрез форми на законна защита. Правата са тези, които съдържат едновременно свободата на човека, неговото достойнство и развитието на личността му.

Във всяко едно общество правата на човека са подчинени на определени норми. Тези норми се определят от няколко основни фактора. Две са групите, които обхващат тези фактори. Първата група са вътрешни фактори, които определят нормите по закрилата на човешката личност. Вътрешните фактори се определят от нивото на икономическо и политическо развитие, нивото на гражданска култура и от някои характерни особености на народопсихологията. Втората група са външните фактори. Те определят до голяма степен мястото и значението на определена държава в цялостната геополитическа социална структура, в регионалните структури или мястото на определено общество в световната политическа палитра и в това число Европейския съюз.

Въпросът за правата на личността стана глобален проблем на съвременната човешка цивилизация. Втората световна война беше сблъсък не само на оръжия, политически и военни стратегии. Тя беше преди всичко интернационален отпор срещу фашизма и национализма като най-зловещи проявления на тоталитаризма и посегателствата върху правата на личността, както и върху държавния суверенитет. Затова края на войната беше началото на един резонен и перманентен натиск на международната либерална общественост за възприемане и включване в социалната практика на държавите на единни критерии за съдържанието на правата. Тон на тази

тенденция даде уставът на ООН като универсален международен договор, чието изпълнение има приоритет пред други международни договори. Уставът посочва, че в целите на организацията стои съблюдаването на правата и основните свободи на човека без разлика на пол, език, вероизповедание, раса. Уставът възлага на икономическия и социален съвет на ООН “да прави препоръки с цел да насърчи зачитането и спазването на правата на човека и основните свободи за всички” (чл. 62, т. 2). На съвета се предоставя правото да създава комисии в икономическата и социална област за насърчаване развитието на правата на човека (чл. 68). Това право се реализира със създаване на комисия за правата на човека. Нейно дело е подготовката на международната харта за правата на човека. Първият документ на Хартата е приет от Общото събрание на ООН 10.12.1948 година – Всеобща декларация за правата на човека. Той поставя основата и стимулира създаването на множество международни договори за правата на човека.

Човешките права, демокрацията и върховенството на закона са основни ценности за Европейския съюз. Заложени в учредителните договори те са подсилени с Хартата на основните права. Спазването на човешките права е предпоставка за присъединяване към ЕС и за установяване на тесни търговски и други отношения с ЕС. Фокусът на ЕС в тази област е върху гражданските, политическите, икономическите, социалните и културните права. ЕС се стреми да закриля правата на жените и децата и правата на малцинствата и изселниците. Друг основен приоритет е войната срещу тероризма.

ЕС има дълга традиция за приемане на хора от други страни – тези, които идват, за да работят или са напуснали домовете си заради война или преследване. Съюзът вече е изработил правила за защита правата на 5-те милиона мигриращи работници, които пребивават легално на неговата територия, включително правата на техните семейства да се присъединят към тях.

Вече са направени стъпки за установяване на обща система за предоставяне на убежище. Европейският фонд за бежанците предоставя помощ за настаняването, интегрирането и доброволното репатриране на бежанци. Усилията да се спре трафикът на хора, и особено на жени и деца са политически приоритет на ЕС. ЕС въведе защитата на човешките права в отношенията си с трети страни и региони. От 1992 г. всички търговски споразумения с трети страни, както и споразуменията за сътрудничество съдържат клауза за това, че спазването на човешките права е съществен елемент в двустранните отношения. В момента има 120 споразумения от този тип. Подобни изисквания има и в програмите на ЕС за подпомагане на страните

кандидатки за членство от Източна Европа и Балканите, Русия и бившите съветски републики и страните от Средиземноморието.

Като член на ООН България е приела през 1948 год. “Всеобща декларация за правата на човека”, но по време на тоталитарното управление властта не е спазвала някои принципи. Това е породило основателни критики от страна на западните държави с развити демокрации, доколкото в страната ни не е било развито гражданското общество и не са съществували неправителствени организации, които да защитават правата на човека.

По време и след демократичните промени през 1990 год. и в България възникват множество неправителствени организации, между които и Български хелзински комитет (БХК), основан на 14 юли 1992 г. – организация за защита правата на човека. От 1993 г. комитетът е член на Международната хелзинска федерация по правата на човека, която представлява 41 хелзински комитети и независими правозащитни групи в Европа, бившия Съветски съюз и Северна Америка.

Основните направления в дейността на Българския хелзински комитет са: мониторинг на правозащитната ситуация в България в няколко приоритетни области; безплатна правна помощ на жертви на правозащитни нарушения; повишаване обществената чувствителност към правозащитна проблематика; обучение по международни правозащитни стандарти и механизми за защита. Все пак, в крайна сметка, гаранция за спазването на правата се явява създадената обществена система, регламентирана и осигурена от действието на правните и социални норми. Този сложен обществен организъм се проявява чрез взаимозависимостта и взаимния контрол на отделните елементи. Недостатъците в едните нарушават действието на другите, влияят неблагоприятно върху цялата система, която неизбежно взема изправителни мерки. Затова вярата и надеждата е в системата позволяваща да приеме и изпълни своята задача – осигуряването на човешките права.

Божидар Панайотов Панайотов